

פרק א'

הבנת הטקסט על מרכיביו הלשוניים

משימה ראשונה:
קריאת הטקסט

קראו את הטקסט ומלאו את המטלות המופיעות אחריו.

דמי כיס לילדים ולבני נוער

1 רבים מהילדים מקבלים דמי כיס מהוריהם למימון צרכים שוטפים, כגון בילויים, נסיעות ו"בובוזים". מתן דמי כיס לילדים מלמד אותם לתכנן את ההוצאות שלהם, לחיות על פי חשבון הוצאות, ואפילו לחסוך כסף כדי לרכוש חפץ או להשיג מטרה שאינה ממומנת על ידי ההורים. הילדים לומדים מה משמעות הכסף, מה מחירם של מוצרים, כיצד פורטים כסף, מהו כוח הקנייה שלו, והם אפילו לומדים להשוות מחירים, כדי שיוכלו לרכוש את המקסימום בסכום המוקצב להם. יש במתן דמי הכיס מסר האומר שסומכים על הילד, ושמאפשרים לו להציץ לעולמם של המבוגרים וללמוד את חוקי המשחק שלהם.

10 את גובה דמי הכיס קובעים הגורמים האלה: גיל הילד, הצרכים שעבורם נועד הכסף ויכולתה הכספית של המשפחה. הורים הנותנים לילדיהם דמי כיס, צריכים לערוך איתם "חווה" ברור הקובע למה נועד הכסף, לדוגמה: אם הוא כולל ביגוד וצורכי לימוד או לא. בהיעדר הגדרה ברורה של הדברים עלולים לפרוץ סכסוכים בין הילד להורה מכיוון שלא ברור מה נכלל באחריות הילד ומה באחריות ההורים. ב"חווה" עם הילד צריך גם להסביר לו באילו תנאים ונסיבות ישתנה הסכום ויגדל.

15 ככלל, לא מומלץ להפחית את דמי הכיס כדרך ענישה, אלא אם נעשה שימוש חריג לרעה בכסף. דמי הכיס אינם פרס על התנהגות טובה. יש מקום לשקול את ביטול דמי הכיס או את הפחתתם, רק אם רואים שהילד אינו בשל לתכנן את הוצאותיו: מבזבז ללא חשבון, מתגאה בכסף לפני חבריו, מנסה לרכוש חברים בכסף (קונה להם ממתקים). סכום כסף גדול בארנקו של הילד עלול לעורר את קנאתם של ילדים אחרים, וכך הכסף שיש לו ושנועד לשמור עליו, הופך למטרד. כמו כן לא רצוי לתת דמי כיס גדולים מדי, גם אם ההורים עשירים, כי זה פוגע בערך שיש לכסף בעיני הילד, בהווה ובעתיד.

25 אף שרצוי להדריך ילדים לגבי אופן תכנון ההוצאות, חשוב לזכור שההיגיון של הילד שונה מזה של המבוגר. דמי הכיס נועדו, בין השאר, לתת ביטוי לשוני זה. ילד יכול להעדיף להוציא כסף על משהו שבעיני מבוגר הוא טפל ואינו מוצדק. אם הרכישה מסבה לו הנאה, אין להתערב בהחלטותיו של הילד, בתנאי שיידע להצטמצם אחר

כך, ולא ידרוש מההורים לממן את ההוצאות הנוספות. יש לזכור שילדים אינם יכולים "לאמץ" את שכלו ואת הגיונו של המבוגר ולפעול בשיקול דעת כמוהו. במקרים רבים פער בגובה דמי הכיס בין הילדים הבוגרים בבית לבין הצעירים – כמו פער בשעות השינה או בסוג סרטי הטלוויזיה המותרים לצפייה – עוזר להבהיר את ההייררכייה המשפחתית ומעניק לבני הנוער הרגשה שיש להם גם זכויות יתר ולא רק חובות.

על פי עדנה כצנלסון, מעריב, ד' באלול תשמ"ח (17 באוגוסט 1988)

משימה שנייה: בניית מפה מושגית לטקסט

פעילות קבוצתית

1. כתבו ליד כל פסקה בטקסט את תפקידה הרטורי.
2. סמנו בצבע זוהר את הרעיונות העיקריים של הטקסט, ובצבע אחר – את אמצעי הקישור שבו.
3. בנו מפה מושגית לטקסט.
4. עיינו במפה המושגית שבניתם ובדקו אם מלאכתכם הסתיימה: בדקו אם כללתם את כל הרעיונות, אם לא דילגתם (בטעות) על פסקה או על משפט, אם אתם מבינים את המושגים שכתבתם וכיו"ב.

משימה שלישית: הבנת הטקסט בעזרת המפה

פעילות יחידנית

1. היעזרו במפה ובטקסט וציינו את תפקידה של כל פסקה בטקסט. הקיפו את התשובה הנכונה:

א. מטרת הפסקה הראשונה:

- (1) לתאר את מטרות דמי הכיס.
- (2) להציג את המבנה של המשך המאמר.
- (3) לאפיין את סוגי דמי הכיס.
- (4) להסביר את חשיבותם של דמי הכיס.

ב. מטרת הפסקה השנייה:

- (1) לתאר את הבעייתיות במתן דמי כיס ולהציע דרך לפתרון.
- (2) להציג את המבנה של המשך המאמר.
- (3) להסביר את עמדותיהם של ההורים כלפי מתן דמי כיס.
- (4) לאפיין את הילדים המקבלים דמי כיס.

ג. מטרת הפסקה השלישית:

- (1) להציג את מבנה המאמר.
- (2) להציג תוצאות שנגרמו בעקבות מניעת דמי כיס לילדים.
- (3) לתת הנחיות להורים לגבי כללים למתן דמי כיס.
- (4) להציג את החשיבות במתן דמי הכיס כתרומה לביטחונם העצמי של הילדים ולפיתוח שיקולי הדעת שלהם.

ד. מטרת הפסקה הרביעית:

- (1) לתאר את מטרות דמי הכיס.
- (2) להסביר את הקשר בין מתן דמי כיס לבין המבנה המשפחתי.
- (3) לאפיין את סוגי דמי הכיס.
- (4) לתת הנחיות להורים לגבי כללים למתן דמי כיס.

2. היעזרו במפה ובטקסט ומלאו את המטלות הבאות:

א. ציינו את הגורמים שיש לקבוע על פיהם את גובה דמי הכיס.

ב. למתן דמי כיס יש שלושה יתרונות ושלושה חסרונות. כתבו אותם.

- ג. מה משותף לכל היתרונות שנמנו? מה משותף לחסרונות? נמקו את דבריכם, הוכיחו והדגימו.
- ד. חלק מהמשפחות מענישות באמצעות מניעת דמי כיס מהילדים.
- (1) מהי דעת המחבר על פתרון זה? נמקו את תשובתכם.
- (2) מהי דעתכם על פתרון זה? נמקו תשובתכם. התייחסו גם למידע אישי שיש לכם בנושא.

משימה רביעית: אמצעי קישור בטקסט ובמפה

פעילות בזוגות

1. "והם אפילו לומדים להשוות מחירים, כדי שיוכלו לרכוש את המקסימום בסכום המוקצב להם."
- א. מצאו את המשפט בטקסט והדגישו אותו. עיינו גם במפת הטקסט ובדקו את מיקומו של המשפט במפה.
- ב. בין שני חלקי המשפט יש קשר של תכלית. כתבו מהו.
2. "בהיעדר הגדרה ברורה של הדברים, עלולים לפרוץ סכסוכים בין הילד להורה מכיוון שלא ברור מה נכלל באחריות הילד ומה באחריות ההורים" (שורות 12-13).
- א. החליפו את הצירוף "מכיוון ש-" במשפט במילה אחרת או בצירוף אחר בעלי אותה משמעות.
- ב. במשפט יש שני גורמים לאותה תוצאה. מה הם הגורמים ומהי התוצאה?
- ג. שחברו את המשפט כולו למשפט מחובר שבין איבריו יצוין קשר של סיבה.

משימה חמישית: האמצעים הלשוניים והטקסט

פעילות בזוגות

1. סימני פיסוק

"את גובה דמי הכיס קובעים הגורמים האלה: גיל הילד, הצרכים שעבורם נועד הכסף ויכולתה הכספית של המשפחה" (שורה 9). עיינו במפה והיעזרו בה.

- א. הסבירו את תפקיד הנקודתיים במשפט.
- ב. בשורות 18-19 יש סוגריים. מה תפקידם?
- ג. בשורות 29-30 יש קווים מפרידים. למה הם משמשים?

2. מקומן של "השאלות"

- א. למילה "חוזה" יש שתי משמעויות.
  - (1) בדקו במילון מה הן שתי המשמעויות של המילה.
  - (2) חברו שני משפטים ובכל אחד מהם שבצו את המילה במשמעות אחרת.
- ב. "הורים הנותנים לילדיהם דמי כיס צריכים לערוך איתם "חוזה" ברור למה נועד הכסף" (שורות 10-11). הסבירו מדוע המילה "חוזה" כתובה במרכאות.
  - ג. הסבירו את תפקיד המרכאות במילים הבאות:
    - (1) "בְּזִבְזִים" (שורה 2) –
    - (2) "חֻזָּה" (שורות 11,13) –
    - (3) "לְאִמִּץ" (שורה 28) –
  - מה ההבדל במשמעות בין "ילדים אינם יכולים 'לאמץ' את שכלו ואת הגיונו של המבוגר" לבין "ילדים אינם יכולים לחשוב כמו מבוגר"?

3. מאזכרים

- א. למה הכוונה במילה "להם" (שורה 18)?
- ב. למה הכוונה במילים "לו" ו"עליו" (שורה 20)?

4. אמצעים רטוריים בטקסט

בטקסט יש חזרה על מילים כאמצעי רטורי. הדגימו חזרה כזו וכתבו מה תרומתה לטקסט.

5. משלבי לשון

- א. (1) הטקסט כתוב בלשון גבוהה, אבל משובצת בו מילה מלשון הדיבור האופיינית לילדים. מצאו אותה והעתיקו אותה למחברותיכם.
  - (2) מה משמעות המילה בלשון הדיבור?
  - (3) בדקו במילון וכתבו מה משמעותה בלשון הכתובה.
  - (4) נסחו מחדש את המשפט והציעו מילה חלופית ל"בזבזים".
- ב. הפעלים "לקנות" ו"לרכוש" הם מילים נרדפות. בדקו במילון אם יש ביניהם הבדלי משמעות. מדוע לדעתכם העדיפה המחברת לנקוט את המילה "לרכוש"?
- ג. המילה "סכסוך" שייכת לשדה הסמנטי של מחלוקת ואי-הסכמה. ערכו רשימה של מילים השייכות לשדה סמנטי זה. בדקו אילו מהמילים שכללתם ברשימה יכולות להחליף את המילה "סכסוך" במשפט "בהיעדר הגדרה ברורה של הדברים עלולים לפרוץ סכסוכים בין הילד להורה מכיוון שלא ברור מה נכלל באחריות הילד ומה באחריות ההורים". בעריכת הרשימה מומלץ להיעזר במילונים.

משימה שישית: תחביר המשפטים

פעילות יחידנית

1. איזה קשר משותף יש לשני המשפטים שלפניכם, ומה הביטוי המבטא קשר זה בכל אחד מהם?
שורה 1: "רבים מהילדים מקבלים דמי כיס מהוריהם למימון צרכים שוטפים."
שורה 6: "הם אפילו לומדים להשוות מחירים כדי שיוכלו לרכוש את המקסימום בסכום המוקצב להם."
2. א. כתבו מחדש את המשפט "בהעדר הגדרה ברורה של הדברים עלולים לפרוץ סכסוכים". פתחו את המשפט החדש במילה "אם".
ב. האם יש הבדל במשמעות בין המשפט החדש לישן? אם כן, מהו?
3. א. פרקו את המשפט הבא לשלושה משפטים קצרים:
"את גובה דמי הכיס קובעים הגורמים האלה: גיל הילד, הצרכים שלהם נועד הכסף ויכולתה הכספית של המשפחה" (שורות 9-10).
ב. מה היחס בין המילה "גורמים" לבין המילים הכתובות אחרי סימן הנקודתיים?
4. מצא ביטוי מכליל נוסף בטקסט.

משימה שביעית: דרכי תצורה של שמות

פעילות בזוגות

שאלת מילים לועזיות

1. א. מצאו בטקסט שתי מילים לועזיות והעתיקו אותן.
ב. החליפו כל אחת מהמילים הלועזיות במילה עברית (אם אינכם יודעים מומלץ להיעזר במילונים):
2. מדוע לדעתכם בחרה מחברת הטקסט להשתמש במילים לועזיות?

משימה שמינית: הפעלים בטקסט

פעילות בזוגות

1. מדוע לדעתכם מחבר הטקסט מרבה להשתמש בשם הפועל או בפועל נטוי בגוף שלישי רבים (נסתרים = הם) בטקסט?

2. שם העצם **מתן** נגזר מהשורש **נ'ת'נ'**. כתבו עוד מילים הנגזרות מאותו שורש. אילו מהן יכולות להמיר את המילה "מתן" בטקסט?

3. לפניכם רשימת צירופים הכוללים מילים הגזורות משורש זה: נתן דעתן על..., נתן טעם, נתן כבוד ל..., נתן לבו, נתן נפשו על..., נתן עיניו בו..., נתן עינו בכוס, נתן עצה, נתן רשות, נתן לו שלום, הדין נותן, היא הנותנת, משא ומתן. כתבו מהי המשמעות של כל אחד מהצירופים הללו, מה מקורו, באיזה משלב לשון הוא נהוג, מה מידת הציוריות שבו. לשם משימה זו מומלץ להיעזר במילונים.

4. לפניכם שני זוגות של משפטים. בכל זוג – השורש זהה.

א. ציינו את הבניין של כל פועל.

ב. ציינו בכל מקרה אם הפועל פעיל או סביל

ג. נמקו מדוע בחר המחבר להשתמש במשפט כפי שהופיע בטקסט.

זוג I:

משפט 1: הילדים לומדים מה משמעות הכסף.

משפט 2: משמעות הכסף נלמדת על ידי הילדים.

זוג II:

משפט 1: את גובה דמי הכיס קובעים הגורמים הבאים...

משפט 2: גובה דמי הכיס נקבע על ידי הגורמים הבאים...

5. לפניכם חמישה משפטים מתוך הטקסט. הפעלים שבהם – מנוקדים.
- רבים מהילדים מְקַבְּלִים דמי כיס מהוריהם.
  - הילדים לומְדִים מה משמעות הכסף.
  - כיצד פּוֹרְטִים כסף?
  - סומְכִים על הילד ומֵאֲפִשְׁרִים לו להציץ לעולמם של המבוגרים.
  - את גובה דמי הכיס קוֹבְעִים הגורמים האלה: גיל הילד [...] ויכולתה הכספית של המשפחה.
- מה משותף לכל הפעלים במשפטים הללו?
- א. מה מרמז השימוש הנפוץ בזמן הווה?
- ב. מה מרמז השימוש בלשון רבים?

משימה תשיעית: העשרת הלשון בעזרת ניבים

פעילות יחידנית

מתחו קו בין המשפט לבין הניב המתאים לו:

ניב	משפט
א. ☐ לבוא לעמק השווה	1. מתן דמי כיס לילדים הוא בכללותו פעולה חינוכית, אך יש לו גם חסרונות. ☐
ב. ☐ בכובד ראש	2. על ההורים והילדים להגיע להסכם ולפשרה בקשר למטרות דמי הכיס. ☐
ג. ☐ אֵלֶּיהָ וקוץ בה.	3. ברצינות ☐

משימה עשירית: מהי הכותרת המתאימה ביותר לטקסט?

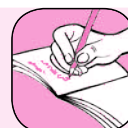
פעילות בקבוצה

עיינו בכותרת של הטקסט דמי כיס לילדים ולבני נוער. נסחו "כותרת תוכן" או "כותרת שתרמו לעמדת המחברת" או "כותרת שהקורא יבין ממנה מהו עיקרו של הטקסט". נסו להיות יצירתיים וחשבו על כותרות מושכות ומעוררות עניין.

- ציינו ליד כל כותרת: (1) סוג הכותרת (עמדת המחברת, תוכן או עיקרי הטקסט),
(2) מה מוסיפה הכותרת שחיברתם?

משימה אחת-עשרה: כתיבת סיכום

פעילות יחידנית

1. חזרו למפת הטקסט וכתבו על בסיסה סיכום קצר (6 עד 8 שורות) לטקסט דמי כיס.

פעילות קבוצתית

2. כל תלמיד קורא בקול את הסיכום שכתב, ותלמידי הקבוצה מתבקשים להגיב לתוכן הסיכום, למבנהו ולסגנונו.

משימה שתים-עשרה: כתיבה אישית

פעילות יחידנית

כתבו מכתב להוריכם ותארו בו את הרגשותיכם ואת דעותיכם לגבי דמי הכיס. תוכלו לבקש בקשות מההורים ואף להציע להם רעיונות אחרים לגבי מתן דמי כיס.